

Література

1. Вернадский В.И. Биосфера и ноосфера. – М.: «Наука», 1989. – 260 с.
2. Вернадский В.И. Научная мысль как планетное явление. – М.: «Наука», 1991. – 271 с.
3. Ленк Ганс. Размышления о современной технике. – М.: «Аспект пресс», 1996-182 с.
4. Лисичкин В.А. Техника: прогнозы и реальность. – М.: «Знание», 1977, 64 с.
5. Маркарян Э.С. Теория культуры и современная наука. – М.: Мысль, 1983. – 284с.
6. Маркарян Э.С. Культура как система //Вопросы философии. – 1984. – № 1. – С.113-121.
7. Мелешенко Ю.С. Техника и закономерности ее развития. – Л.: Лениздат, 1970. – 246 с.
8. Павленко Ю.В. Історія світової цивілізації: Соціокультурний розвиток людства: Навч. посібник / Відп. ред. та автор вст. слова С.Кримський. – К.: Либідь, 1996. – 360 с.
9. Пьер Тейяр де Шарден Феномен человека. – М.: Наука, 1987. – 240с.
10. A history of technology, vol. 1 – 3, – L., 1956 – 1957.

Ягеніч Л.В.

Київський національний лінгвістичний університет

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Прагнення України до визнання вітчизняного фахівця на світовому ринку спричинило зорієнтованість шкільного навчального процесу на західноєвропейську систему освіти та вплинуло на його реорганізацію. Згідно з концепцією 12-ти річної освіти початок вивчення першої іноземної мови у загальноосвітніх навчальних закладах перенесено з 5-го класу основної школи у 2-ий клас початкової школи.

Основна мета початкової школи полягає в оволодінні початковою освітою, яка визначається як основний ступінь, що забезпечує базис загальноосвітньої підготовки учнів, подальше становлення особистості дитини, її психічний, соціальний, фізичний розвиток, виховання гідного громадянина своєї країни. Причому, тенденція до раннього вікового старту вивчення іноземної мови спостерігається у всіх країнах Європейського Союзу.

В руслі досліджуваної нами проблеми – формування стратегічної компетенції в процесі навчання молодшого школяра англomовного аудіювання – конкретизуємо завдання освітнього процесу в початковій школі з урахуванням як вітчизняного, так і зарубіжного досвіду навчання учнів молодших класів, а також сучасних світових тенденцій навчального процесу школи I ступеня.

Саме сучасні світові тенденції навчального процесу з іноземної мови в початковій є предметом розгляду в нашій статті. Цілком очевидно, що формування стратегічної компетенції, яка визначена в чинній програмі [11] як мета, у процесі навчання іншомовного аудіювання на початковому ступені загальноосвітньої школи не можливе без врахування сучасних світових тенденцій.

Сьогодні знання іноземної мови є важливою передумовою для особистих, культурних, професійних та економічних контактів, тому процес оволодіння іноземною мовою розглядається як особистісний розвиток учня. Саме у молодшому шкільному віці слід акцентувати увагу на формування власне “комунікативної особистості” [7], адже в 6-7 років закінчується формування внутрішнього мовлення дитини, яке стає основою мовленнєвого мислення. Учневі початкової школи притаманне бажання поділитися думками, враженнями, отриманою інформацією. Його абсолютно не лякає потік нової інформації, адже розвиток мозку учнів перших/других класів характеризується високою зрілістю кори великих півкуль та підкоркових структур. Розмір великих півкуль складає 80% від розміру дорослої людини. Продовження розвитку мозку в цьому віці обумовлює його значну пластичність, а отже, і високу чутливість до сприйняття вербальної інформації. Молодший школяр цілком готовий до сприймання та осмислення почутого/прочитаного/побаченого, а також адекватної реакції. Він прагне стати активним комунікатором у процесі спілкування для взаємообміну інформацією.

Значне розширення можливостей спілкування – від монокультурного до міжкультурного сприяло визначенню стратегічної мети чинної програми [11], яка передбачає формування здатності учнів до ефективної участі у міжкультурній комунікації. Оволодіння соціокультурною інформацією забезпечить школяреві мобільність в опосередкованому та безпосередньому спілкуванні, взаєморозумінні на міжнародному рівні. Зауважимо, що повноцінний розвиток особистості можливий лише в діалозі культур [8, 10].

Філософський словник поняття “розвиток” трактує наступним чином: передача практичної та пізнавальної діяльності, оволодіння знаряддями,

знаннями, нормами поведінки, внесення вкладу в створення матеріальних і духовних цінностей. Розвиток проходить в процесі взаємодії людини із середовищем, в процесі навчання, виховання, оволодіння мовними засобами за рахунок включення в творчу діяльність, в результаті чого складається усвідомлення і самоусвідомлення. Отже коли ми говоримо про розвиток учня, то вкладаємо в це поняття самоусвідомлення школяра як суб'єкта, зокрема навчальної діяльності, комунікативна спрямованість якої не лише орієнтується на особистість, але і будується на повазі до неї. Вчитель та учень як мовленнєві партнери рівноправні: думки вчителя та учня рівносильні [10].

Важливою рисою мовної особистості є її здатність та готовність до самостійного (автономного) та самоусвідомленого вивчення мови й засвоєння мовної культури – це визначає учня як активного суб'єкта навчального процесу [7, 9, 13, 14, 20].

Тенденція до освітньої автономії учня в умовах безперервності та наступності навчального процесу переважає усвідомлення кожним учнем рівня сформованості знань, навичок та умінь [7]. Вчитель створює умови для самостійної навчальної діяльності учнів та пошуку стратегій оволодіння мовленнєвою компетенцією. Молодший школяр має постійно проявляти бажання до самовдосконалення в процесі оволодіння іноземною мовою [12, 16, 17, 18, 19, 20].

На нашу думку, використання мовного портфеля у процесі навчання на початковому ступені є цілком доцільне тому, що діти з першого року вивчення першої іноземної мови вчаться працювати самостійно, а також прагнуть до самовдосконалення, опановуючи якомога більше навчального матеріалу. При цьому намагаються самостійно себе контролювати, а мовний портфель допоможе їм зафіксувати власні успіхи. Для вчителя з'являється можливість корегувати процес навчання, а також контролювати його в позаурочний час [2, 6].

Мовний портфель як засіб навчання не може замінити навчально-методичний комплекс, але передбачає постійне самовдосконалення особистості щодо вивчення іноземних мов та оволодіння “загальноєвропейськими компетенціями”. Вчитель матиме можливість поряд із самоконтролем зі сторони учня здійснювати зовнішній контроль самостійної роботи школярів протягом уроку та в позаурочний час, співставляти отримані результати аудитивної діяльності учнів із поставленою навчальною метою.

Обсяг самостійної роботи на початковому ступені навчання є невеликим, тому доцільніше говорити про її елементи. Якщо самостійна робота ведеться постійно, то вона безсумнівно сприяє кращому вивченню іноземної мови.

Самостійна робота базується на правильній організації навчального процесу, зокрема навчальної діяльності в класі [7:258].

Актуальною на сьогодні залишається проблема оволодіння іноземною мовою в умовах білінгвізму [1, 2, 4], зокрема асиметричного, що вказує на перевагу мови, якою дитина мислить. Мовна компетенція білінгва є сумою компетенцій у двох сферах мов і може бути представлена у кількісно-якісних параметрах, перші з яких демонструють функціональну навантаженість мов у мовно-комунікативній діяльності індивіда (групи, соціума), а другі – співвіднесеність продукованих мовною особистістю текстів з лінгвістичними та комунікативними нормами [15]. Державна мова є українська, та в сім'ях часто розмовляють іншими мовами, а це потенційно збільшує можливість кращого розвитку філологічного відчуття, створює базу для вивчення англійської мови та сприяє формуванню “мовної особистості”, готової до спілкування в діалозі культур.

Вивчення іноземної мови ізольовано не має сенсу. Особливо на початковому ступені, так як без опори на рідну мову не можливо подати матеріал належним чином; задіюються знання учнів з географії, історії, культурології, народознавства, літератури тощо, а також вони одержують нову інформацію із циклу суспільно-природничих наук. Отже міжпредметна інтеграція очевидна і необхідна для зацікавлення, а відповідно і підвищення мотивації вивчення англійської мови, що виступає одним із основних завдань процесу навчання іноземної мови в початковій школі [3, 5].

Г.В.Колшанський вважав, що оволодіння іноземною мовою на основі комунікативної лінгвістики повинно розглядатися як поетапний процес. Його кінцева мета є здібність і вміння вступати в іншомовну комунікацію – породжувати і сприймати іншомовне мовлення відповідно до реальної ситуації та поставленої прагматичної мети спілкування. Реорганізація у сфері освіти приведе до цілісності, організованості та відповідності змістовного навантаження процесу навчання іноземної мови. Рівневність системи освіти реалізується за допомогою рівневого підходу та визначення порогу оволодіння міжкультурною комунікативною компетенцією, що повинна відповідати певній сформованості навичок та вмінь [18]. Рівні володіння іноземною мовою визначені за основними видами мовленнєвої діяльності: розуміння, говоріння, письмо. Розуміння включає аудіювання та читання; аудіювання трактується як усна форма мовленнєвої діяльності, зокрема розуміння.

Комітет з питань освіти при Раді Європи щодо навчання іноземних мов виділяє шість основних рівнів оволодіння іноземним мовленням. Початковій школі відповідають перші два рівні:

інтродуктивний рівень – A1 – або “відкриття” – “формальна компетенція” або “інтродуктивна компетенція”;

середній рівень – A2 – або “виживання”.

Обидва ці рівні належать до одного базового рівня – A – елементарний користувач.

A1 – учень може розуміти побутову лексику та найбільш поширені вирази на теми, що стосуються його особисто, його сім’ї та конкретного найближчого оточення, якщо люди розмовляють конкретно і чітко.

A2 – учень розуміє вирази та найуживанішу лексику, що стосуються його (напр., базову інформацію про особу та сім’ю, покупки, місцеву географію, роботу). Може схопити основний зміст простих, чітких повідомлень та оголошень.

Враховуючи рекомендації Ради Європи, виділяємо такі уміння та навички аудіювання, що формуються на рівнях A1 та A2:

а) швидка адаптація до вимовних особливостей промовця (адаптаційні уміння – це уміння, які дозволяють учням успішно розуміти текст, що звучить, за умови обмеженого мовного і мовленнєвого досвіду:

мовна і контекстуальна здогадка про значення незнайомих мовних засобів;

опора на інформацію, що попередньо давалася перед слуханням тексту, на різні паралінгвістичні засоби (жести, міміку, наочність і т.п.), на план, ключові слова тексту, його структуру і сюжетну лінію, на свій мовленнєвий і життєвий досвід у рідній мові, на знання про предмет повідомлення та ін.

б) виділення теми і головної думки повідомлення;

в) смисловий поділ усього повідомлення, встановлення логіко-смислової послідовності сприйнятої інформації;

г) раціональна внутрішня вимова під час слухової рецепції та паралельною фіксацією в пам’яті смислових вузлів почутого;

д) досягнення повного інформаційного прояснення у процесі аудіювання програмового навчального матеріалу;

е) формально-смислове прогнозування, зумовлене ситуативною, контекстуальною або ж мовною догадкою;

є) концентрація і розподіл слухової уваги, виконання установки аудитивної діяльності.

Такий підбір аудитивних навичок і умінь є достатньо об’ємним та ідеальним варіантом для формування аудитивної мовленнєвої компетенції.

Прийняття рівневої системи навчання, за рекомендаціями Ради Європи, значно спрощує процедуру вступу до коледжів, університетів тощо та забезпечує самореалізацію і мобільність учнів у межах Європи.

Незаперечним залишається і той факт, що вивчення іноземної мови безпосередньо пов'язане із використання технічних засобів. Технізація (термін Ю.І. Пассова) – це ще одна із сучасних тенденцій навчання іноземної мови в початковій школі. Вчитель пропонує опосередковане сприйняття зв'язного тексту, що сприяє підвищенню результативності засвоєння мовних знань, закріпленню вивченого та вдосконаленню навичок перцепції. Тут уже особливе значення для навчання аудіювання молодших школярів має використання радіо, телебачення, а також аудіомагнітофонів та відеомагнітофонів, комп'ютерів і т.п. Різні джерела слухання: аудитивні (мовлення вчителя та записи на плівках) і аудіовізуальні (мовлення вчителя + наочність) дозволяють урізноманітнити як умови пред'явлення інформації, так і умови її сприйняття, а також репрезентують автентичний контекст життєдіяльності носіїв виучуваної мови, зокрема ровесників українських учнів та їхніх інтересів, захоплень. Все це є засобами для зосередження уваги та запам'ятовування інформації. Навчання аудіювання передбачає роботу над двома функціональними видами цього виду мовленнєвої діяльності: аудіювання безпосередньо в процесі (діалогічного) спілкування та аудіювання зв'язних текстів в умовах опосередкованого спілкування. У процесі навчання, зокрема на початковому ступені, найчастіше використовується безпосереднє мовлення вчителя та учнів. Н.І.Гез, Н.В.Слухіна, Н.Д.Гальскова та ін. говорять про специфіку навчання аудіювання, яке пов'язане із екстралінгвістичними факторами (темпом пред'явлення аудіотексту, наявність опори і т.п.), індивідуально-особистісними (мовленнєвий і мовний досвід учня, рівень сформованості механізмів аудіювання), лінгвістичними (мовна, структурна і змістовна характеристики текстів). Ці фактори, з одного боку, дозволяють успішно організувати процес аудіювання, а з іншого – зумовлюють труднощі сприйняття та розуміння тексту. Власне тенденція технізації процесу навчання іноземної мови дає можливість готувати молодших школярів до “живого” спілкування та подолання труднощів різного характеру.

В сучасній початковій школі щодо вивчення виокреслюється зорієнтованість процесу навчання англійської мови наступними тенденціями:

особистісна орієнтація вчителя на молодшого школяра у процесі навчання іноземної мови;

міжкультурне спілкування учнів початкової школи з потенційними співрозмовниками-ровесниками, які живуть в інших країнах;

освітня автономія учня в умовах безперервності та наступності навчально-виховного процесу;

іншомовне навчання в умовах білінгвізму;

інтеграція іноземної мови з навчальними предметами циклу суспільно-природничих наук;

рівневість системи іншомовної освіти;

технізація, тобто використання сучасних технічних засобів: радіо, телебачення, а також аудіомагнітофонів та відеомагнітофонів, комп'ютерів і т.п.

Аналізуючи систему початкової освіти у різних країнах світу – Австрії, Угорщині, Хорватії, Італії, Німеччині, Швейцарії, Чехії, Румунії, Болгарії, Польщі, Бельгії, Естонії, Швеції, Великобританії, Канаді, США, Гон Конзі, Австралії – прослідковуємо всі сучасні світові тенденції навчання молодшого школяра та переконуємося, що ефективність роботи із учнями початкової школи залежить від багатьох факторів. Всі ці країни входять до Європейського Союзу, тому нормативним документом для них є рекомендації Ради Європи, що визначають рівні та вимоги до них та забезпечують відповідності ступенів у цілісній системі освіти.

Вчителі для коректної організації процесу вивчення першої іноземної мови мають право на вибір навчально-методичного комплексу, який може бути вітчизняного або ж оригінального видавництва. Велика увага приділяється фактору мотивації вивчення іноземної мови, де враховуються інтерес та здібності дітей, сформованість відчуття потреби в мовних знаннях. Використання рідної мови передбачається лише за необхідності. Врахування психічного розвитку дітей даного віку (6-10 років) передбачає активне, емоційне та ігрове навчання із створенням проблемних навчальних ситуацій, що сприяють власне їхньому розвитку. Отже процес навчання зорієнтовується на особистість учня, який розвивається в діалозі культур. Відповідно до того наскільки чітко і ясно учні усвідомлюють мету, бачать перспективу та результативність своєї діяльності, настільки вони і прагнуть до самостійності, до самореалізації. Фактор автономності, на сьогоднішній день, є одним із найвагоміших важелів освітнього процесу, так як почуття незалежності, впевненості допоможе учням визначитися з місцем у суспільстві.

Звичайно, у всіх країнах світу приділяється велика увага вивченню іноземних мов, проте чітко прослідковуються різні підходи до вирішення цієї проблеми, що пов'язані із віковим стартом, кількістю годин на тиждень та тривалістю занять. Деякі країни уже розробили мовний портфель з метою соціальної мобільності.

Отже при розробці власної методики формування стратегічної компетенції у процесі навчання молодшого школяра іншомовного аудіювання потрібно обов'язково враховувати сучасні тенденції навчального процесу з іноземної мови у початковій школі, що були нами визначені. Зважаючи на ситуацію, що склалася у нашій країні, саме вони допоможуть зорієнтуватися та визначитися із правильним підходом до організації вивчення іноземної мови школярами, зокрема оволодіння аудитивною компетенцією, в початковій школі.

Література

1. Бердичевский А.А. Языковая политика и методика преподавания иностранных языков в странах Европы // Иностранные языки в школе. – 2002. – №5. – С. 16-22.
2. Гальскова Н.Д. Языковой портфель как инструмент оценки и самооценки учащихся в области изучения иностранных языков // Иностранные языки в школе. – 2000. – №5. – С. 6-11.
3. Гез Н.И. Обучение аудированию // Методика обучения аудированию в школе с преподаванием ряда предметов на иностранном языке // Иностранные языки в школе. – 1985. – №6. – С. 19-24.
4. Гринюк Г.А., Серета Н.А., Спіцин Є.С. З досвіду білінгвального навчання іноземних мов у країнах Європи // Іноземні мови в навчальних закладах. – 1998. – №1. – С. 66-70.
5. Долгополова Л.М. Формирование и развитие творческих способностей младших школьников на основе межпредметной интеграции): Автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01./ Моск. пед. ун-т. – М., 2001. – 18 с.
6. Европейский языковой портфель: Предложения по разработке: Пер. с англ./ Christ I., Debyther F., Dobson A. & oth./ под. ред. В.В. Сафоновой. – М.: 1998. – 155 с.
7. Зимняя И.А. Педагогическая психология. – М.: Логос, 2001. – 384 с.
8. Корякина М.И. Формирование основ межкультурного общения младших школьников средствами народных сказок: Автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.01./ Якутский гос. ун-т им. М.К. Аммосова. – Якутск, 2002. – 21 с.
9. Коряковцева Н. Ф. Современная методика организации самостоятельной работы изучающих иностранный язык: Пособие для учителей. – М.: АРКТИ, 2002. – 176 с.
10. Програми для загальноосвітніх навчальних закладів. Англійська мова. // Іноземні мови в навчальних закладах. – 2002. – №1-2. – С.42-63.

11. Програмно-методические материалы. Иностранные языки для общеобразовательных учебных заведений. Начальная школа. – 4-е изд. стереотип. – М.: Дрофа, 2001. – 160 с.
12. Рабинович Ф.М. Самостоятельная работа учащихся // Иностранные языки в школе. – 1988. – №4. – С. 31-37.
13. Рогова Г.В., Каган И.Т. Самостоятельная работа учащихся на уроке и ее содержание // Иностранные языки в школе. – 1976. – №5. – С. 35-43.
14. Шумарова Н.П. Мовна компетенція особистості: соціолінгвістичний аспект: Автореф. дис... докт-ра. філол. наук: 10.02.02.; 10.02.01/ Ін-т укр. мови НАН України. – Київ, 1994.- 48 с.
15. *Autonomy & Independence in Language Learning* / Ed. Phil Beuson & Peter Voller. – Longman. Lond & N.G., 1997. – 270 p.
16. Boud D. *Moving Towards Autonomy. Developing Student Autonomy in Learning*, 2nd edn. London: Kogan Page, 1988. – P. 17-39.
17. *Common European Framework of Reference for Language: Learning, Teaching, Assesment*. – Cambridge: Cambridge Univ. Press, 2001. – 260 p.
18. Griffiths G., Keohane K. *Personalizing Language Learning*. – Cambridge: Cambridge Univ. Press, 2000.-160 p.
19. Schacle A., Srabo A. *Learner Autonomy: A Guide to Developing Learner Responsibility*. – Cambridge: Cambridge Univ. Press, 2000. – 112 p.

*Яворський С.Х.
Південноукраїнський державний педагогічний університет
імені К.Д.Ушинського.*

ВІДБІР ЗМІСТУ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ КУРСАНТІВ МВС ДО ДІЙ В НЕТИПОВИХ СИТУАЦІЯХ НА АВТОТРАНСПОРТІ

Вивчення нами проблеми формування професійної готовності майбутніх співробітників ОВС до дій в нетипових умовах призвело до необхідності пошуку нових вимог щодо формування змісту професійного навчання. Ми обмежились автомобільною підготовкою, що, на наш погляд, не звужує сутності висунутої проблеми і визначає один із напрямків її вирішення.

Дисципліна “Автомобільна підготовка” в програмі підготовки курсантів Одеського юридичного інституту Національного університету внутрішніх справ спрямована на підготовку водіїв категорії “В”. Викладання дисципліни проводиться на другому курсі навчання, коли курсанти досягають